

Universitets- och
högskolerådet

BESLUT

Diarienummer
1.1.1-00075-2017

Datum
2017-02-07

Postadress
Box 45093
104 30 Stockholm

Besöksadress
Wallingatan 2
111 60 Stockholm

Telefon
010-470 03 00

Organisationsnummer
202100-6487

www.uhr.se

Fördjupat underlag avseende åtgärder för att förhindra fusk på högskoleprovet

Universitets- och högskolerådet (UHR) lämnade den 15 april 2016 till regeringen ett antal förslag till åtgärder som borde vidtas för att öka möjligheterna att förhindra och upptäcka fusk på högskoleprovet.¹ Efter dialog med Utbildningsdepartementet lämnar härmed UHR ett kompletterande underlag som fördjupar vissa av de analyser som lämnades i skrivelsen från den 15 april 2016.

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektör Ulf Melin efter föredragning av avdelningschef Tuula Kuosmanen. I beredningen av ärendet har även biträdande stabschef Magnus Hjort, chefsjurist Drazenko Jozic och utredare Mattias Wickberg medverkat.

Ulf Melin

Tuula Kuosmanen

¹ <https://www.uhr.se/publikationer/Remisser/behov-av-ytterligare-reglering-kring-hogskoleprovet/>

Innehåll

Sammanfattning	3
Inledning	4
Fusk på högskoleprovet – förekomst och omfattning	5
Åtgärder för att förhindra fusk	6
Möjligheter att avslöja dold elektronisk kommunikationsutrustning	6
Kroppsvisitation	6
Rättsliga förutsättningar för kroppsvisitation	7
Kroppsvisitation inom kriminalvården	7
Kroppsvisitation på flygplatser	8
Kroppsvisitation i riksdagens lokaler	10
Kroppsvisitation i domstolar	11
UHR:s överväganden och förslag	13
Sekretess för personer som lämnar tips	16
Utrustning som stör mobil kommunikation	18
Ekonomiska konsekvenser av UHR:s förslag	18
Bilaga: Lagförslag	19
Lag (XXX:XXX) om kroppsvisitation vid högskoleprov	19
Offentlighets- och sekretesslag (2009:400)	19

Sammanfattning

Högskoleprovet, som inrättades år 1977 och skrivs av över 100 000 personer varje år, spelar en viktig roll vid antagningen till högskolestudier i Sverige. Under senare år har uppdagats en omfattande och välorganiserad fuskverksamhet som sker med hjälp av avancerad kommunikationsutrustning som är mycket svår att upptäcka i samband med att provet skrivs. Att döma av de uppgifter som framkommit i SVT:s program Dold och andra källor omsätter fusket miljontals kronor varje år.

Från och med provet hösten 2016 så är alla former av fusk vid högskoleprovet straffbara enligt brottsbalken (1962:700, BrB). Efter införandet av kravet om intyg på heder och samvete i UHR:s föreskrifter begår den som använder otillåtna hjälpmedel eller på annat sätt vilseleder vid högskoleprovet brottet osann försäkran enligt 15 kap. 10 § BrB. Om brottet osann försäkran är fullbordat av den som skriver högskoleprovet kan även den som hjälper den skrivande genom att t.ex. tillhandahålla otillåtna hjälpmedel eller leverera svar på frågorna via otillåtna hjälpmedel omfattas av straffansvaret för anstiftan eller medhjälp till samma brott (23 kap. 4 § BrB).

Erfarenheterna från det senaste provtillfället hösten 2016 visar att trots införandet av de nya bestämmelserna och trots de åtgärder som UHR genomförde avseende provkonstruktionen så kvarstår fusk vid högskoleprovet som ett allvarligt problem som hotar provets legitimitet. UHR kommer att fortsätta att se över och vidareutveckla provkonstruktionen i syfte att försvåra för dem som vill fuska. Detta kommer dock inte att vara tillräckligt för att effektivt förhindra fusk utan ytterligare åtgärder bör vidtas, vilket kräver lagändringar.

Portabel utrustning skulle kunna användas för att detektera den typ av kommunikationsutrustning som i dag används av dem som fuskar på högskoleprovet. För att detta ska vara möjligt krävs dock att det införs en möjlighet till kroppsvisitation, dvs. en undersökning av kläder och annat som någon bär på sig samt av väskor, paket och andra föremål som någon har med sig. Detta bör ske genom en ny lag om kroppsvisitation vid högskoleprov.

UHR föreslår vidare att det införs en bestämmelse om sekretess för den som lämnar uppgifter om fusk på högskoleprovet. Den nya sekretessbestämmelsen bör med tanke på högskoleprovets nära koppling till högre utbildning placeras i 23 kap. offentlighets- och sekretesslagen (2009:400, OSL).

UHR:s kostnader för att köpa eller hyra detektionsutrustning samt personal- och kringkostnader för detta bör under 2018 kunna rymmas inom befintlig ram. Beträffande kostnaderna för 2019 och framåt kommer UHR att återkomma i kommande budgetunderlag.

Inledning

Högskoleprovet inrättades 1977 för att möjliggöra en andra chans till högskolestudier för den som saknade betyg från gymnasiet. Ursprungligen var användningen av högskoleprovet som merit kopplat till den så kallade 25:4-regeln som innebar att den som fyllt 25 år och hade fyra års arbetslivserfarenhet kunde få grundläggande behörighet att söka till högskolan. Kopplingen mellan högskoleprovet och 25:4-regeln innebar i praktiken en åldersgräns för högskoleprovet även om det formellt inte fanns någon begränsning som hindrade personer under 25 år att skriva.

År 1991 togs denna koppling bort och högskoleprovet kunde användas som merit av alla som ville söka till högskolan. Följden blev en mycket stor ökning av antalet skrivande, framför allt i de yngre åldrarna och från att ha varit en angelägenhet för några tusen skrivande så var det vid mitten av 1990-talet över 100 000 som årligen skrev provet. Idag är det mycket vanligt att skriva högskoleprovet samtidigt som man går på gymnasiet. År 2016 skrev 129 000 personer högskoleprovet. Av dessa var 104 000 24 år eller yngre.

Under 2016 beslutade regeringen om flera ändringar i högskoleförordningen som innebär att den som använder otillåtna hjälpmedel eller på annat sätt fuskar på högskoleprovet stängs av från att skriva provet i två år. Dessutom gavs UHR utökade möjligheter att utfärda föreskrifter för provet. Den 10 augusti 2016 beslutade UHR om ändringar i Universitets- och högskolerådets föreskrifter (UHRFS 2015:3) om högskoleprovet som innebär att alla skrivande genom underskrift ska försäkra på heder och samvete att inga otillåtna hjälpmedel används vid skrivande av högskoleprovet. Detta innebär att från och med provet hösten 2016 så är alla former av fusk vid högskoleprovet straffbara enligt brottsbalken (1962:700, BrB).

Sedan tidigare gäller att den som anlitar en annan person för att med användning av en förfälskad legitimation skriva högskoleprovet i dennes namn gör sig skyldig till urkundsförfälskning enligt 14 kap. 10 § BrB. Samma gäller även för den som har blivit anlita för att med hjälp av en förfälskad legitimation skriva högskoleprovet i en annans namn (14 kap. 1 § BrB). Efter införandet av kravet om intyg på heder och samvete i UHR:s föreskrifter begår den som använder otillåtna hjälpmedel eller på annat sätt vilseleder vid högskoleprovet brottet osann försäkran enligt 15 kap. 10 § BrB. Om brottet osann försäkran är fullbordat av den som skriver högskoleprovet kan även den som hjälper den skrivande genom att t.ex. tillhandahålla otillåtna hjälpmedel eller leverera svar på frågorna via otillåtna hjälpmedel omfattas av straffansvaret för anstiftan eller medhjälp till samma brott (23 kap. 4 § BrB).

Hösten 2016 genomförde UHR vissa förändringar i högskoleprovet som innebar att det fanns fyra olika versioner av provpass fem. Förändringen var framgångsrik i den meningen att den bidrog till att 50 skrivande kunde avslöjas ha fuskat. Dessa 50 fick därför sitt provresultat underkänt och dessutom beslutade UHR att dessa skulle avstängas från att skriva högskoleprovet på två år och att polisanmälan skulle ske.

UHR kommer att fortsätta att se över och vidareutveckla provkonstruktionen i syfte att försvåra för dem som vill fusk. Vilka åtgärder som UHR för närvarande arbetar med kan dock inte beskrivas här eftersom det skulle motverka syftet, att förhindra fusk. Det finns dock vissa begränsningar i hur stora skillnader mellan proven som kan tillåtas. Provresultat från högskoleprovet måste vara jämförbara mellan provdeltagare och över tid, för närvarande fem år enligt högskoleförordningen. Detta gör att metoden att de skrivande i viss utsträckning skriver prov som är olika utformade måste kompletteras med andra åtgärder för att fusk ska kunna förhindras på ett effektivt sätt. Det kan också konstateras att olika provvarianter inte helt kan undanröja risken för fusk så länge det finns möjlighet för enstaka skrivande att kommunicera med personer utanför provlokalen.

Med all säkerhet har UHR och de lärosäten som ansvarar för provgenomförandet inte avslöjat alla som fuskat med hjälp av dold teknik under senare år. Det är svårt att uppskatta hur stort mörkertalet är. Uppgifter från sociala medier samt annan information som UHR tagit del av tyder dock på att det rör sig om åtskilliga personer som vid varje provtillfälle under senare år klarat sig undan upptäckt efter att ha fuskat sig till ett mycket bra resultat på högskoleprovet.

UHR:s bedömning är därför att ytterligare åtgärder måste vidtas i syfte att så långt möjligt förhindra ett fortsatt fusk på högskoleprovet. Enbart förändringar av provkonstruktionen kommer inte att vara tillräckligt utan enligt UHR:s bedömning måste även vissa juridiska förändringar göras för att skapa rättsliga förutsättningar för att effektivt förhindra fortsatt fusk på högskoleprovet.

Fusk på högskoleprovet – förekomst och omfattning

Fusk på högskoleprovet, till exempel med hjälp av falska legitimationer, har förmodligen förekommit länge. Det som uppdagats under senare år är att metoderna för att fuska har blivit mer avancerade vilket har möjliggjort ett relativt omfattande fusk med hjälp av modern kommunikationsteknik.

Fusktjänster annonseras i dag öppet på sociala medier och den mediala uppmärksamheten kring fusk på högskoleprovet har varit mycket stor sedan provet hösten 2015. Uppmärksamheten kan i sig ha lett till att fler överväger att fuska och det har förekommit att fuskarrangörer hänvisat till TV-inslag i sin marknadsföring av fusktjänster.

Bakom fusket ligger flera välorganiserade grupperingar som genom att begära ut allmänna handlingar kartlägger myndigheternas arbete mot fusket och skaffar adresser till potentiella kunder som därigenom kan utsättas för direktreklam. Den aktuella fuskmetoden fungerar så att de som ska fuska utrustas med modifierade mobiltelefoner som via bluetooth kopplas ihop med trådlösa hörsnäckor som är så små att de är mycket svåra att upptäcka när de placerats i örat. Fuskligorna skaffar sig tillgång till provet och skickar de rätta svaren i hörsnäckorna till dem som fuskar. Metoden är mycket svår att upptäcka i provsalen under ett pågående prov.

Att döma av de uppgifter som framkommit i SVT:s program Dold och andra källor omsätter fuskets miljontals kronor varje år.²

Andelen som vid varje provtillfälle fuskar är sannolikt ytterst liten i förhållande till alla de som inte gör det. Eftersom flertalet fuskare kan antas köpa resultat på kanske 1,8-2,0, vilket endast ett fåtal skrivande når, kan det dock vara så att andelen som fuskat sig till sitt resultat kan vara förhållandevis hög bland dem som nått de högsta provresultaten. Det innebär också en risk för att obefogade misstankar kan komma att riktas mot personer som kommit in på utbildningar med höga antagningspoäng genom ett mycket bra resultat på högskoleprovet.

Den sammantagna bilden är att trots att omfattningen av fuskets är svår att bedöma så är problemet med fusk så allvarligt att högskoleprovets legitimitet som urvalsinstrument kan komma att ifrågasättas om inte ytterligare åtgärder vidtas.

Åtgärder för att förhindra fusk

Möjligheter att avslöja dold elektronisk kommunikationsutrustning

Det finns olika typer av portabel utrustning som skulle kunna användas för att detektera den typ av kommunikationsutrustning som i dag används av dem som fuskar på högskoleprovet. Eftersom utrustningen är portabel skulle den under ett provtillfälle kunna användas vid flera provlokaler. Även ett mindre antal portabla detektorer skulle alltså under samma dag kunna användas vid ett relativt stort antal i förväg utvalda provlokaler. Kostnaden för inköp av detektorer skulle därmed också kunna begränsas.

Enligt UHR:s bedömning borde vetskapen om att detektionsutrustning kommer att användas under högskoleprovet ha en preventiv effekt för dem som överväger att fuska genom att använda otillåten utrustning.

För att detta ska vara möjligt krävs dock att det införs en möjlighet till kroppsvisitation i samband med högskoleprovet.

Kroppsvisitation

Med kroppsvisitation avses en undersökning av kläder och annat som någon bär på sig samt av väskor, paket och andra föremål som någon har med sig (28 kap. 11 § rättegångsbalken). Användning av detektionsutrustning i syftet att leta efter föremål som personer bär på sig anses också som kroppsvisitation.³

² För en mer detaljerad beskrivning se [SVT Dold, säsong 2 avsnitt 6](#), som sändes den 20 december 2016.

³ Prop. 1993/94:24 med förslag om ändrade regler om kroppsvisitation och kroppsbesiktning m.m. s. 33

Rättsliga förutsättningar för kroppsvisitation

Varje medborgare är enligt 2 kap. 6 § regeringsformen (RF) skyddad mot påtvingat kroppsligt ingrepp, liksom mot kroppsvisitation, husrannsakan och liknande intrång. Med påtvingat kroppsligt ingrepp avses framför allt våld mot människokroppen. Med kroppsvisitation avses som det konstaterats ovan undersökning av en persons kläder och av sådant som personen i övrigt bär på sig liksom föremål, t.ex. en väska som personen bär med sig. Enligt bestämmelserna i 2 kap. 20 § RF får t.ex. skyddet mot påtvingat kroppsligt ingrepp, kroppsvisitation och husrannsakan i viss utsträckning begränsas. Sådana begränsningar får endast ske genom bestämmelser i lag.

De begränsningar som enligt RF är tillåtna får dock bara göras för att tillgodose ett ändamål som är godtagbart i ett demokratiskt samhälle. Sådana begränsningar får dessutom aldrig gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som föranlett dem. Denna s.k. proportionalitetsprincip innebär att varje begränsning som anses nödvändig, och som i övrigt uppfyller grundlagskraven för att vara tillåten, måste utformas på ett sådant sätt att den innebär så litet ingrepp i medborgarnas fri- och rättigheter som möjligt. Vidare får begränsningar inte göras enbart på grund av politisk, religiös, kulturell eller annan sådan åskådning (2 kap. 21 § RF).

Regler som tillåter kroppsvisitation finns framför allt i rättegångsbalken och avser åtgärder som vidtas i utredning av brott samt i polislagen och avser polisens befogenheter för att företa nödvändiga åtgärder i syftet att hitta och ta hand om vapen och andra farliga föremål. Dessutom finns det en rad specialförfattningar som reglerar kroppsvisitation.

Kroppsvisitation inom kriminalvården

I fängelselagen (2010:610) regleras kroppsvisitation av den som är intagen i anstalt. Enligt 8 kap. 4 § fängelselagen får en intagen kroppsvisiteras för att söka efter otillåtna föremål. Motsvarande bestämmelse om kroppsvisitation finns också i häkteslagen (2010:611).

I kommittébetänkandet *Framtidens kriminalvård* (SOU 2005:54) anges mobiltelefoner som ett exempel på otillåtna föremål som Kriminalvården behöver leta efter eftersom mobiltelefoner underlättar för de intagna att planera och genomföra brottsliga handlingar.⁴

Enligt kommitténs mening bör kontrollen vara mer regelbunden vid anstalter eller avdelningar av högre slutenhetsgrad än vid anstalter eller avdelningar av lägre slutenhetsgrad. Det är en följd av de risker som allmänt kan antas finnas för intagna som är placerade där. Det finns, enligt kommitténs mening, inte något skäl till att frånga tidigare reglering att en intagen regelmässigt ska kroppsvisiteras när han eller hon återkommer efter en vistelse utanför anstalten eller har haft oönskat besök. Kroppsvisitation kan ske stickprovvis utan samband med misstanke om innehav av olovliga föremål och utan samband med en intagens vistelse utanför anstalt eller ett oönskat besök.⁵

⁴ Kommittébetänkande *Framtidens kriminalvård* (SOU 2005:54) s. 531

⁵ Ibid. s. 538

Kriminalvården har också fått en möjlighet, som numera regleras i 8 kap. 11 § fängelselagen, att besluta om kroppsvisitation av samtliga personer som passerar in i en anstalt. Den generella kontrollen benämns allmän inpasseringskontroll. Kontrollen får endast genomföras vid inpasseringen. Genom den allmänna inpasseringskontrollen ges kriminalvården möjlighet att kontrollera samtliga personer som besöker anstalten, dvs. även kriminalvårdspersonal, uppdragstagare och andra yrkeskategorier som utför en del av sina arbetsuppgifter vid anstalten samt andra personer som av någon anledning har tillträde till anstalten.

Syftet med kontrollen är att söka efter otillåtna föremål. Med otillåtna föremål avses föremål som är brottsliga att inneha, t.ex. narkotika och vapen, men också föremål som annars inte får innehas i anstalten, t.ex. mobiltelefoner. I förarbetena till införandet av allmän inpasseringskontroll anges att kroppsvisitation i första hand ska utföras med hjälp av metalldetektor men att kriminalvården bör ha möjlighet att, när det bedöms som nödvändigt, vidta alla de undersökningsmetoder som innefattas i begreppet kroppsvisitation. Bestämmelsen om allmän inpasseringskontroll innebär inte att någon kan bli tvingad att underkasta sig kroppsvisitation. En vägran att genomgå kontroll får dock till följd att personen i fråga inte får passera in i anstalten.⁶

I frågan om vem som får utföra kroppsvisitation inom kriminalvården framgår det av 8 kap. 7 § fängelselagen att kroppsvisitation inte får utföras eller bevitnas av någon av motsatt kön som inte är läkare eller legitimerad sjuksköterska. Det finns dock en rad undantag från den regeln och ett undantag gäller när en kroppsvisitation ska utföras med metalldetektor eller liknande teknisk anordning.

Kroppsvisitation på flygplatser

Av EG-förordningen (2320/2002) av den 16 december 2002 om införande av gemensamma skyddsregler för den civila luftfarten framgår att kontroller på flygplatser ska ske fortlöpande. EG-förordningens regler gäller på alla flygplatser som ligger på de territorier i medlemsstaterna som omfattas av fördraget (artikel 3.1). De gemensamma grundläggande standarderna för åtgärder avseende luftfartsskydd ska grundas på gällande rekommendationer i Europeiska civila luftfartskonferensens (ECAC) dokument 30.

Efter ikraftträdande av EG-förordningen (2320/2002) infördes i Sverige en ny lag (2004:110) om luftfartsskydd som innehåller kompletterade regler till EG-förordningen och samtidigt upphävdes lagen (1970:926) om särskild kontroll på flygplats.

Enligt den nya lagen om luftfartsskydd ska säkerhetskontroll av personer, medförda föremål och fordon, som sker på flygplats utföras av polis eller annan särskild utsedd person som förordnats av polismyndigheten. Kontroll som utförs av särskild utsedd person ska utföras under polismans ledning (2 §). För att förebygga brott som utgör fara för säkerheten vid luftfart får, utöver vad som följer av EG-förordningen (2320/2002), den som uppehåller sig inom flygplatsens område

⁶ Prop. 2003/04:3 Allmän inpasseringskontroll i vissa kriminalvårdsanstalter och häkten s.26 f.

kroppsvisiteras. Den som vägrar att låta sig eller sin egendom undersökas får avvisas eller avlägsnas från flygplatsområdet (3 §). Kroppsvisitation som är av mera väsentlig omfattning ska utföras i ett avskilt utrymme. Sådan visitation ska ske i vittnes närvaro, om den som undersöker eller den som ska undersökas begär det och det kan ske utan större omgång. Kroppsvisitation av kvinna får utföras och bevittnas endast av en annan kvinna, om undersökningen inte sker genom metalldetektor eller liknande anordning. Kroppsvisitation som enbart innebär att föremål som en kvinna har med sig undersöks får dock utföras och bevittnas av en man (4 §).

I förarbetena till den nya lagen om luftfartsskydd ansåg regeringen att kroppsvisitationen var motiverad för att förebygga fara för säkerheten vid luftfart och att kravet på allvarlig fara som gällde enligt lagen om särskild kontroll vid flygplats kunde sänkas till att avse förebyggande av brott som utgör fara för säkerheten. Kroppsvisitation och annan undersökning konstaterade regeringen var regel innan man går ombord på luftfartyg.⁷

Kontroller som följer av EG-förordningen (2320/2002) ska utföras av personer som certifierats för detta i enlighet med bestämmelserna i avsnitt 12 i bilagan till EG-förordningen (2320/2002). Detta gäller såväl polismän som särskilt förordnade personer. Polisen förordnar andra särskilt utsedda personer. Genom att polisen förordnar dessa särskilt utsedda personer får de rätten att genomföra sådana undersökningar som regleras i 3 §. Den förordnade har också rätten att avvisa eller avlägsna personer från flygplatsområdet. Denna långtgående rätt måste enligt regeringens mening brukas restriktivt och bör i största möjliga utsträckning förbehållas polisen. Emellertid bör andra särskilt utsedda personer kunna utföra undersökningar enligt 3 § när det råder särskild anledning vid flygplatsen. Sådana undersökningar bör då som huvudregel vidtas när polis är närvarande.

I frågan om ansvarsfördelning för säkerhetskontroller på flygplatser uttalade regeringen att utgångspunkten borde vara att polisen endast skulle belastas med uppgifter där ordnings- och säkerhetstänkandet är av en avgörande betydelse när uppgiften utförs. Uppgifter, där våld och tvång måste användas i offentliga sammanhang skulle således ankomma på polisen. Sammantaget ansåg regeringen att ansvarsfördelningen av säkerhetskontroller på flygplatser behövde skapa ett kostnadseffektivt, genomblickbart, rättvist och lättadministrerat system enligt en modell där alla parter anförtros uppgifter som motsvarar deras kompetens och ansvar. Regeringen föreslog därför att den som driver en flygplats ska anordna de rutinemässiga säkerhetskontroller som krävs enligt EG-förordningen (2320/2002). Flygplatshavaren ska även tillhandahålla lämpliga lokaler och se till att flygplatsen är inrättad och utrustad enligt EG-förordningens regler och svenska nationella tillämpningsbestämmelser. Säkerhetskontrollerna ska dock fortsatt ske under polismans ledning och polisen ska ha det yttersta ansvaret för denna kontroll. Genom förslaget placerades såväl den traditionella kontrollverksamheten som kostnadsansvaret för denna på flygplatshavaren.

Beträffande begreppet "polismans ledning" i detta sammanhang anförde regeringen följande.

⁷ Prop. 2003/04:154 Lag om luftfartsskydd s. 22 f

Polisens ledningsroll innebär ett ansvar för operativ styrning till undvikande av slentrianmässiga kontroller och som garant för att de rättsliga aspekterna uppfylls. Ytterligare en betydelsefull polisiär uppgift är att ta fram profiler på de personer som ska bli föremål för särskild uppmärksamhet och kontroll. Att flygplatskontrollantens verksamhet sker under ledning av polis innebär bl.a. att polisen har en förmansställning i förhållande till kontrollanten samtidigt som denne har en annan arbetsrättslig arbetsgivare än polisen. Kontrollanten har i utförandet av kontrollen inte endast en avrapporteringskyldighet utan även ett lydnadsförhållande till polisen. Polisen har därmed ansvaret för de fortsatta rättsliga förfarandena som en kontrollåtgärd kan föranleda, vilket bl.a. kan innebära åtgärder som inte ingår i flygplatskontrollantens befogenheter. I ledningsbegreppet ingår att polisen måste finnas tillgänglig för att skyndsamt göra vissa bedömningar och ge kontrollanten anvisningar och stöd i dennes arbete samt att överta åtgärder som kontrollen föranlett. Beroende på omständigheterna, t.ex. hotbild och trafikförhållanden, kräver detta ett ledningsstöd som påkallas vid behov eller som är omedelbart tillgängligt på flygplatsen. Det ansvar som ligger i polismans ledning innebär att en polis i normalfallet bör finnas omedelbart tillgänglig på flygplatsen eller att en polisman exempelvis är nåbar på mobiltelefon och snabbt kan inställa sig med kort varsel.⁸

Kroppsvisitation i riksdagens lokaler

I fråga om säkerhetskontroller i riksdagen tillämpas lagen (1988:144) om säkerhetskontroll i riksdagens lokaler (säkerhetskontrollagen). Säkerhetskontroller får utföras för att förebygga att det i riksdagens lokaler förövas brott som innebär en allvarlig fara för någons liv, hälsa eller frihet eller omfattande förstörelse av egendom (1 §). Beslutet om säkerhetskontroll fattas av talmannen (2 §). Under säkerhetskontroller får kroppsvisitation utföras i syfte att eftersöka vapen och andra föremål som är ägnade att komma till användning vid brott (4 §). Säkerhetskontroll utförs, efter närmare anvisningar av Polismyndigheten, av en polisman eller, efter Polismyndighetens förordnande, av vaktpersonal vid riksdagen. Kroppsvisitation som utförs på annat sätt än genom metalldetektor eller liknande anordning får utföras endast av en polisman. Kroppsvisitation med metalldetektor kan således utföras av riksdagens vaktpersonal (5 §). Den som inte underkastar sig föreskriven säkerhetskontroll får vägras tillträde till eller avvisas från riksdagens lokaler (6 §).

Med utgångspunkt i att säkerhetskontrollen avses i huvudsak genomföras med hjälp av metalldetektorbåge uttalade konstitutionsutskottet i ett lagstiftningsärende om utökade säkerhetskontroller i riksdagens lokaler att det vid en avvägning av intresset av säkerhet för dem som vistas i riksdagens lokaler å ena sidan och den grundlagsskyddade informationsprincipen och grundlagsskyddet mot kroppsvisitation å andra sidan inte kan bortses från att stora delar av allmänheten numera torde ha kommit i kontakt med sådana bågar bl.a. på flygplatser. I utländska parlament och offentliga byggnader är sådana säkerhetsbågar mycket vanliga. Enligt utskottets bedömning torde det mot denna bakgrund inte bland allmänheten uppfattas som särskilt integritetskränkande att behöva utsätta sig för sådan kontroll och inte heller upplevas som hinder för att

⁸ Ibid. s. 25.

besöka lokalerna. Om säkerhetsbågen ger utslag trots att den kontrollerade personen lämnat ifrån sig metallföremål avses en manuell detektor användas. Inte heller en sådan torde enligt utskottets mening upplevas som särskilt integritetskränkande. Först i sista hand ska annan kroppsvisitation utföras om besökaren ändå vill komma in, och det kan antas att sådana fall blir utomordentligt sällsynta. Den föreslagna utvidgningen av säkerhetskontrollen ansågs mot bakgrund av behovet av säkerhet för riksdagens ledamöter, landets politiska ledning och andra som vistas i lokalerna tillgodose ett ändamål som är godtagbart i ett demokratiskt samhälle. Alla tillfällen när delar av landets politiska ledning är samlad torde i sig kunna innebära att det finns en ökad risk för att våldsbrott kan komma att förövas. Den föreslagna begränsningen i grundlagsskyddet mot kroppsvisitation och i informationsfriheten ansågs inte gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till ändamålet och kan inte heller anses utgöra ett hot mot den fria åsiktsbildningen.

När det gäller frågan om vem som ska utföra säkerhetskontrollen framförde utskottet att det förhållandet att metalldetektorkontroll knappast längre torde upplevas som särskilt integritetskränkande medförde att det för riksdagens del inte längre fanns samma behov av medverkan från polisen som tidigare. Riksdagens vaktpersonal bedömdes som välutbildad och lämplig för uppgiften. Säkerhetskontroll i form av metalldetektor eller liknande borde därför enligt utskottets mening också kunna utföras av vaktpersonal vid riksdagen efter förordnande av polismyndigheten och medverkan av polis skulle bara krävas vid annan form av kroppsvisitation än genom metalldetektor eller liknande anordning.⁹

Kroppsvisitation i domstolar

Lagen (1981:1064) om säkerhetskontroll i domstol innehåller i stora delar liknande bestämmelser som finns i lagen om säkerhetskontroll i riksdagens lokaler. En säkerhetskontroll i domstol omfattar dem som har kallats att närvara vid en viss förhandling och övriga besökare till de lokaler som beslutet om säkerhetskontroll avser (3 §). Säkerhetskontroll i domstol ska utföras efter närmare anvisningar av Polismyndigheten, av en ordningsvakt under ledning av en polisman eller av en polisman (4 §). Kroppsvisitation får utföras för samma ändamål som enligt lagen om säkerhetskontroll i riksdagens lokaler.

Lagen om säkerhetskontroll i domstol innehåller en uttrycklig regel om att kroppsvisitation och undersökning av väskor och andra föremål ska genomföras med metalldetektor eller annan liknande anordning. Bara om det finns särskilda skäl ska kroppsvisitation kunna utföras på annat sätt (5 §). Enligt vad som uttalades i förarbetena till denna bestämmelse avses med särskilda skäl främst om den tekniska utrustningen ger indikation på att ett vapen eller annat otillåtet föremål medförs, men även om den tekniska utrustningen på grund av praktiska omständigheter för tillfället inte kan användas.¹⁰ Enligt samma bestämmelse får kroppsvisitation med teknisk utrustning i likhet med övriga säkerhetsåtgärder utföras av en ordningsvakt under ledning av en polisman eller av en polisman medan kroppsvisitation på annat sätt får utföras av en polisman eller en

⁹ Konstitutionsutskottets betänkande 1998/99:KU7 s. 10 f.

¹⁰ Prop. 2000/01:32 Säkerhetskontroll i domstol s. 46 och s. 66.

ordningsvakt som Polismyndigheten har godkänt för sådana uppgifter. Den som vägrar att genomgå en säkerhetskontroll ska inte ges tillträde till de lokaler som kontrollen omfattar (6 §).

I förarbetena till ändring av lagen om säkerhetskontroll i domstol gör regeringen, angående kroppsvisitation med hjälp av metalldetektor eller liknande anordning, en likadan bedömning som konstitutionsutskottets ovan redovisade bedömning i samband med ändring av lagen om säkerhetskontroll i riksdagens lokaler. Enligt regeringens uttalande innebär kontroll av det slag som föreslås ett relativt litet ingrepp i den personliga integriteten. Sådana kontroller förekommer ofta eller t.o.m. regelmässigt även i andra sammanhang, t.ex. på flygplatser, och de allra flesta är därmed bekanta med dem. Inte heller för domstolsoffentligheten kan den utvidgade möjligheten att anordna kontroller innebära någon större inskränkning. Det står alltså klart att en fristående undersökning eller att avstå från detta och eventuellt ta de konsekvenser, processuella eller andra, som kan vara förenade med ett sådant val.¹¹

Kroppsvisitation och undersökning av föremål som sker med hjälp av tekniska hjälpmedel uppfyller enligt regeringens mening de målsättningar som utvidgade möjligheter för säkerhetskontroller och bör därför väljas som den normala metoden vid genomförandet av allmän säkerhetskontroll. Teknisk utrustning som kan vara aktuell är s.k. larm- eller säkerhetsbågar och handmetalldetektorer samt, vilket några remissinstanser särskilt har påpekat, röntgenutrustning för undersökning av föremål. Med hänsyn till att de allmänna säkerhetskontrollerna inte är avsedda att genomföras som mer eller mindre permanenta åtgärder finns det inget behov av att utrusta varje domstol med sådan utrustning. Inköp av vaktjänster och teknisk utrustning kommer i stället ske centralt med möjlighet för domstolarna att vid behov rekvirera aktuell utrustning och personal från kontrakterat vaktbolag.¹²

Enligt regeringens mening talar såväl hänsynen till ett effektivt nyttjande av polisens resurser som uppdragets karaktär för att låta ordningsvakter få utföra allmän säkerhetskontroll i domstolarna. Ordningsvakterna ska vara förordnade för uppgiften av polismyndigheten och det bör vara polismyndigheten som i det enskilda fallet avgör om polismän eller ordningsvakter ska utföra kontrollen. Med hänsyn till att det, enligt regeringens förslag, ska krävas en indikation på att det finns risk för allvarlig brottslighet för att allmän säkerhetskontroll ska få ske, bör kontrollen ske under ledning av polisman.¹³

Manuell kroppsvisitation är enligt regeringens mening inte avsedd att förekomma vid allmän säkerhetskontroll annat än om den tekniska utrustningen ger utslag för otillåtna föremål. I frågan om manuell kroppsvisitation framgår det av regeringens förarbetsuttalande att säkerhetskontroll i domstol inte är en regelbunden verksamhet och det kan inte förutsättas att den personal som ska genomföra kontrollen har tillräcklig utbildning och erfarenhet för att utföra annan undersökning än med hjälp av teknisk utrustning. Detta talar för att manuell

¹¹ Ibid. s. 41

¹² Ibid. s. 46

¹³ Ibid. s. 53

kroppsvsitation, liksom i riksdagen, endast bör få utföras av polis. En sådan ordning skulle emellertid förta en stor del av syftet med att låta andra än polismän utföra allmän säkerhetskontroll och förmodligen i praktiken innebära att polismän alltid måste finnas på plats i domstolen också när en sådan säkerhetskontroll genomförs. Det bör dessutom finnas ordningsvakter att tillgå som har den nödvändiga erfarenhet och utbildning som krävs. Regeringen gör därför den bedömningen att också ordningsvakter ska kunna utföra manuell kroppsvsitation och undersökning av väskor och andra föremål. Det ankommer sedan på Polismyndigheten att i det enskilda fallet avgöra om det är lämpligt att ordningsvakter utför den manuella visitationen. Denna flexibilitet innebär att polisens resurser kan användas på ett effektivt sätt.¹⁴

UHR:s överväganden och förslag

Högskoleprovet är ett urvalsinstrument som enligt högskoleförordningen användas för antagning till utbildning på universitet och högskolor och är avsett att mäta allmän studieförmåga för högre utbildning. Enligt 7 kap. 13 § högskoleförordningen ska minst en tredje del av utbildningsplatser fördelas på grundval resultat från högskoleprovet. När det gäller utbildningar där det råder stor konkurrens om utbildningsplatser krävs det väldigt höga provresultat för att kunna få en utbildningsplats på grundval högskoleprovet. Högskoleprovet har under många år fungerat som ett etablerat urvalsinstrument och det har satsats stora resurser från Högskoleverket, som tidigare var ansvarig myndighet för högskoleprovet, och från UHR för att utveckla provkonstruktionen och etablera en organisation för att kunna genomföra provet på ett ändamålsenligt och korrekt sätt. Det är viktigt för högskoleprovets fortsatta legitimitet som urvalsinstrument till platser på högre utbildning att provresultat inte kan manipuleras genom fusk.

Genom tips till UHR, uppgifter i media och genom åtgärder som UHR vidtagit har det kommit fram att det förekommer fusk på högskoleprovet i en sådan omfattning som hotar provets legitimitet som urvalsinstrument till utbildningsplatser på universitet och högskolor. Den fuskmetod som på senare tid ökat omfattningen av fusk på högskoleprovet bygger på användning av mobiltelefoner och små hörsnäckor inne i provsalar. Svaren på frågorna levereras till provdeltagare från personer som befinner sig utanför provlokalen.

Trots de åtgärder som UHR vidtagit för att försvåra den beskrivna fuskmetoden är det myndighetens bedömning att fusket kommer att fortsätta, troligen i en något minskad omfattning. Det är myndighetens bedömning att fusket endast kan förhindras med effektiva metoder för att hitta mobiltelefoner och annan teknisk kommunikationsutrustning och förhindra att de medförs in i provlokaler.

UHR anser att den mest effektiva metoden för att detektera mobiltelefoner och annan teknisk utrustning som kan användas för kommunikationen mellan provdeltagare och personer utanför provlokaler är användning av larm- och säkerhetsbågar och handhållna detektorer. Liknande utrustning används idag på t.ex. flygplatser, vid domstolar och i riksdagen.

¹⁴ Ibid s. 55.

I syftet att förhindra fusk på högskoleprovet är det viktigast att mobiltelefoner och annan kommunikationsutrustning inte kan medföras i provlokaler. Det är däremot inte av någon avgörande betydelse att den utrustning som provdeltagare avsiktligt eller av misstag har med sig ska omhändertas. Det är också viktigt att kontrollen av provdeltagarnas tillhörigheter sker på ett sådant sätt som inte mer än nödvändigt stör genomförande av högskoleprovet och som inte utgör ett omotiverat ingrepp i provdeltagarnas personliga integritet.

UHR anser att det lämpligaste sättet är att organisera kontrollen av provdeltagarnas tillhörigheter vid ingången till provlokaler. Kontrollen skulle ske med användning av tillfälligt uppställda larm- och säkerhetsbågar eller handhållna detektorer. Provdeltagare som passerar den kontrollen utan att detektionsutrustningen ger något utslag skulle släppas in i provlokalen. Provdeltagare för vilka detektionsutrustningen ger utslag skulle uppmanas att på anvisad plats lämna ifrån sig samtliga föremål som kan ge utslag och komma tillbaka till en ny inpasseringskontroll. Det förfarandet kan upprepas flera gånger för samma provdeltagare tills provdeltagaren passerar kontrollen utan att detektionsutrustningen ger något utslag. Om detektionsutrustningen efter upprepade kontroller fortfarande ger utslag och provdeltagaren fortfarande vill komma in i provlokalen och skriva provet ska provdeltagaren erbjudas att genomgå en manuell kroppsvisitation. Påträffas inget otillåtet föremål vid den manuella kroppsvisitationen ska provdeltagaren släppas in i provlokalen för att skriva provet. Om det vid den manuella kroppsvisitationen påträffas något otillåtet föremål ska provdeltagaren kunna aviseras från provet.

Enligt den beskrivna modellen skulle kontrollen med detektionsutrustningen eller någon annan form av kroppsvisitation i regel inte ske inne i provlokalen där provet skrivs. Kroppsvisitation under ett pågående provpass kan enligt UHR:s mening endast vara motiverat om det på grund av provvakternas iakttagelser eller på annat sätt uppstår misstankar om att otillåtna hjälpmedel används av en eller fler provdeltagare.

Den modellen innebär att kroppsvisitation i samband med högskoleprovet skulle så gott som uteslutande utföras med hjälp av detektorer eller liknande teknisk detektionsutrustning. Vid en intresseavvägning mellan det grundlagsstadgade skyddet mot kroppsvisitation å ena sidan och behovet av att vidta effektiva åtgärder för att förhindra fusk på högskoleprovet å andra sidan utgår UHR från de ovan redovisade förarbetsuttalanden i fler lagstiftningsärenden om att kontroller som genomförs med användning av detektionsutrustning inte bör uppfattas som särskilt integritetskränkande. Sådana kontroller är numera vanligt förekommande i olika sammanhang. UHR anser också att det i det här sammanhanget bör beaktas att deltagandet på högskoleprovet är frivilligt och att det enligt den beskrivna modellen står var och en fritt att underkasta sig en kroppsvisitation för att kunna skriva högskoleprovet. Med hänsyn till att otillåten användning av mobiltelefoner och annan kommunikationsutrustning allvarligt undergräver högskoleprovets legitimitet och utgör ett hot mot provets funktion som urvalsinstrument till platser på högre utbildning anser UHR att kroppsvisitation som i regel sker med användning av teknisk utrustning bör anses som en proportionell åtgärd som är nödvändig i förhållande till ändamålet. I likhet

med de bedömningar som har framförts i samband med utvidgade möjligheter till säkerhetskontroller i riksdagens lokaler och vid domstolar anser UHR att kroppsvisitation med användning av teknisk detektionsutrustning innebär ett relativt litet ingrepp i den personliga integriteten och att den kan anses som godtagbar i ett demokratiskt samhälle.

I frågan om vem som skulle utföra kroppsvisitation vid högskoleprovet är det en viktig omständighet att högskoleprovet anordnas två gånger om året och att det sker samtidigt på många ställen. Det handlar om ca 120 orter och 2900 lokaler runt om i landet och det är lärosäten som ansvarar för genomförandet av högskoleprovet. Personalen som tjänstgör som provvakter är anställd eller tillfälligt anlitad av lärosäten.

Det faktum att högskoleprovet genomförs på väldigt många ställen samtidigt gör att det sannolikt inte finns resurser för att säkerställa polisens närvaro vid högskoleprovet. Den form av kroppsvisitation som UHR föreslår i samband med högskoleprovet skulle ske med teknisk detektionsutrustning. Enligt förarbetsuttalanden i fler av lagstiftningsärenden ansågs den formen av kroppsvisitation inte vara särskilt integritetskränkande och att polisens medverkan vid sådana kontroller inte var nödvändig. Kroppsvisitation med metalldetektor i domstolar kan enligt lagen om säkerhetskontroll i domstol utföras av en ordningsvakt under ledning av en polisman eller av en polisman. Motsvarande kroppsvisitation i riksdagen kan enligt lagen om säkerhetskontroll i riksdagens lokaler utföras av en polisman eller av vaktpersonal vid riksdagen som är förordnad av Polismyndigheten. Kroppsvisitation på flygplatser kan enligt lagen om luftfartsskydd utföras av en polis eller, under polismans ledning, av en flygplatskontrollant som förordnas av Polismyndigheten.

Av samma skäl som anfördes vid ändringar om utvidgade säkerhetskontroller i riksdagens lokaler och vid domstolar anser UHR att det knappast vore motiverat att regelbundet kräva polisens medverkan vid kroppsvisitation som genomförs med teknisk detektionsutrustning i samband med högskoleprovet. Det är däremot viktigt att den åtgärden utförs på ett professionellt och korrekt sätt. UHR anser att den åtgärden i likhet med den ordning som gäller i riksdagens lokaler och på flygplatser kan utföras av de provvakter som är anställda av lärosäten och som får särskild utbildning för det och efter närmare anvisningar av Polismyndigheten. Enligt UHR:s mening bör dessa provvakter förordnas av Polismyndigheten. Det kan dock inte uteslutas att det kan föreligga särskilda omständigheter då kroppsvisitationen bör utföras av en polisman.

Manuell kroppsvisitation är enligt UHR:s förslag inte avsedd att förekomma annat än om den tekniska utrustningen upprepade gånger ger utslag om otillåtna föremål och den berörda provdeltagaren fortfarande vill få tillträde till högskoleprovet och frivilligt underkastar sig en manuell kroppsvisitation. Återigen är det faktum att högskoleprovet samtidigt genomförs på många ställen i landet en omständighet som i praktiken skulle kräva stora polisresurser om manuell kroppsvisitation alltid skulle utföras av en polisman eller under ledning av en polisman. Det bör också tas i beaktandet att manuell kroppsvisitation i samband med högskoleprovet till skillnad från säkerhetskontroller i många andra

sammanhang inte är inriktad på att eftersöka och omhänderta vapen eller farliga föremål utan endast att konstatera att vederbörande provdeltagare som frivilligt underkastar sig kroppsvisitationen inte har med sig mobiltelefon eller annan otillåten kommunikationsutrustning. UHR föreslår därför att det i likhet med den ordning som gäller enligt lagen om säkerhetskontroll i domstolar manuell kroppsvisitation kan utföras av en polisman eller av en provvakt som Polismyndigheten har godkänt för sådana uppgifter.

Sekretess för personer som lämnar tips

UHR och vissa provanordnare har under senare tid fått fler tips om förekomsten av fusk på högskoleprovet. Dessa anmälningar är inkomna till myndigheter och har status av allmänna handlingar. För närvarande saknas det sekretesskydd för uppgifter i anmälningar om fusk på högskoleprovet.

Anmälningarna är i regel anonyma men det kan inte uteslutas att anmälarens identitet framgår. I en del fall har uppgiftslämnare angett att de vill vara anonyma. UHR:s erfarenhet är att anmälningarna i många fall innehåller information som är värdefull i myndigheternas arbete med att hindra eller minska fusk på högskoleprovet. I den här skrivelsen har vi beskrivit svårigheterna med att upptäcka och förhindra det organiserade fusk på högskoleprovet som sker med stöd av mobiltelefoner och annan avancerad kommunikationsteknik. Mot den bakgrunden är det enligt UHR:s bedömning nödvändigt att säkerställa allmänhetens fortsatta medverkan i myndigheternas strävan mot att stävja fusk. Ett sekretesskydd för uppgifter om uppgiftslämnarens identitet skulle enligt UHR:s uppfattning minska risken för att personer som har relevant information om fusk avstår på grund av fara för att utsätta sig själva eller sina närstående för våld eller annat allvarligt men från att kontakta myndigheten och lämna information.

Personer som lämnar information om fusk på högskoleprovet kan naturligtvis göra det anonymt. Det är en mängd information om fusk på högskoleprovet som lämnas till bl.a. UHR. Den informationen oavsett om den lämnas anonymt eller om anmälaren är känd måste UHR och lärosäten som genomför högskoleprovet analysera och värdera på ett seriöst sätt. Det skulle enligt UHR:s bedömning öka möjligheterna för UHR och berörda lärosäten att göra bättre värderingar av inkommen information om uppgiftslämnare i större utsträckning väljer att vara kända för myndigheterna och är villiga att lämna kompletterande information.

UHR anser därför att det i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400, OSL) bör införas ett sekretesskydd för uppgift om anmälarens identitet, adress och andra liknande uppgifter om anmälarens personliga förhållanden om det kan antas att fara uppkommer för att den som har lämnat uppgiften eller någon närstående till denne utsätts för våld eller lider annat allvarligt men om uppgiften om anmälarens identitet röjs.

Sådana sekretessbestämmelser finns inom en rad andra verksamheter som t.ex. hälso- och sjukvården (25 kap. 7 § OSL), socialtjänsten (26 kap. 5 § OSL) och socialförsäkringen (28 kap. 3 § OSL). Dessa tre bestämmelser är nästan likalydande och omfattar uppgift i anmälan eller utsaga av enskild om någons hälsotillstånd eller andra personliga förhållande. Det huvudsakliga syftet med bestämmelserna

är att sådana uppgifter endast ska kunna hemlighållas i förhållande till den som anmälan eller utsagan avser under förutsättning att det kan antas att fara uppkommer för att den som har lämnat uppgiften eller närstående till denne utsätts för våld eller lider annat allvarligt men om uppgiften röjs.

I förarbetena till sekretesslagen motiverade ansvarigt statsråd införande av sekretess för uppgift i anmälningar enligt följande:

Som framhållits av flera remissinstanser är det angeläget att allmänhetens intresse för medverkan till att bringa t. ex. barnmisshandel till de sociala myndigheternas kännedom inte försvagas. En lämplig avvägning mellan de intressen som här står mot varandra bör kunna åstadkommas genom en regel som innebär att enskilda anmälan etc. får hemlighållas för den som anmälningen gäller, om det kan antas att fara uppkommer för att någon utsätts för våld eller annat allvarligt men om uppgiften röjs. Med anledning av att flera remissinstanser påpekat att telefonterror eller andra trakasserier av allvarligare natur måste kunna utgöra anledning till hemlighållande vill jag tillägga att jag anser att det i allmänhet är ett allvarligt men att bli utsatt för repressalier av detta slag. Det måste emellertid i det enskilda fallet finnas ett visst fog för antagandet att anmälaren verkligen är i behov av sekretesskydd. Ett rutinmässigt hemlighållande med stöd av denna paragraf är alltså inte tillåtet.¹⁵

Det bör noteras att det inom de nämnda verksamheterna också gäller andra sekretessbestämmelser som skyddar uppgifter om någons hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden i förhållande till andra än den som anmälan eller utsagan avser.¹⁶ Någon sådan generell sekretessbestämmelse om uppgifter om fusk på högskoleprovet finns inte.

Bestämmelsen om sekretess för identitetsuppgifter och andra liknande uppgifter för den som har lämnat anmälan om fusk på högskoleprovet till UHR eller de lärosäten som genomför högskoleprovet behöver därför utformas på ett sådant sätt att den ska gälla både i förhållande till den som anmälan avser och i förhållande till allmänheten i övrigt. Bestämmelsen kan i likhet med sekretess för uppgifter i anmälan inom hälso- och sjukvården, socialtjänsten och socialförsäkringen utformas med rakt skaderekvisit. UHR delar den uppfattning som framgår av det ovan refererade förarbetsuttalandet om att det måste föreligga ett visst fog för antagandet att anmälaren verkligen är i behov av sekretesskydd.

De uppgifter som ska omfattas av sekretesskyddet kan definieras på samma sätt som det gäller enligt bestämmelsen om sekretess i UHR:s antagningsverksamhet (23 kap. 5 § OSL). Den nya sekretessbestämmelsen bör också med tanke på högskoleprovets nära koppling till högre utbildning placeras i 23 kap. OSL.

¹⁵ prop. 1979/80:2 Del A s. 187

¹⁶ 25 kap. 1 § OSL (hälso- och sjukvård), 26 kap. 1 OSL (socialtjänsten), 28 kap. 1 OSL (socialförsäkringen)

Utrustning som stör mobil kommunikation

Utrustning som sänder en signal som stör mobiltrafiken så att den inte går fram skulle kunna vara en effektiv metod att förhindra fusk. UHR föreslog också i skrivelsen till regeringen den 15 april 2016 att det bör övervägas en ändring i förordningen om elektronisk kommunikation så att Post- och telestyrelsen kan bevilja tillstånd till provanordnare att tillfälligt installera utrustning som hindrar elektronisk kommunikation. UHR gör dock nu bedömningen att tekniken idag inte medger en sådan avgränsad störning av elektronisk kommunikation som skulle kunna vara lämplig i en provlokal. Användning av de störsändare som för närvarande finns riskerar att hindra annan nödvändig kommunikation varför UHR idag inte förordar en sådan lösning.

Ekonomiska konsekvenser av UHR:s förslag

Utrustning som kan detektera mobiltelefoner i samband med inpasseringen till en provlokal finns idag på marknaden till ett pris av ca 60 000 - 80 000 kronor per enhet. En sådan enhet skulle kunna användas i fem provlokaler under ett provtillfälle i och med att den kan flyttas och ställas upp på nytt i samband med att ett nytt provpass ska påbörjas. Fem detektorer skulle därmed kunna användas i 25 provlokaler under en provdag. Det är naturligtvis endast ett litet antal av alla de provlokaler som används under en provdag men det skulle väsentligt öka risken för dem som överväger att fuska på högskoleprovet. Även ett litet antal detektorer skulle därmed kunna ge en preventiv effekt. Det förefaller också lämpligt att börja detta arbete i mindre skala för att se hur det faller ut. Om tio detektorer köps in kan naturligtvis fler provlokaler besökas under en provdag. Detektorerna bör kunna köpas in som en investering med en avskrivningstid på fem år. Ett alternativ vore att hyra detektorer till en kostnad av ca 4 500 kronor per dygn. Till denna kostnad tillkommer mindre kostnader för frakt och installation.

De större detektorerna behöver sedan kompletteras med mindre och betydligt billigare handhållna detektorer till ett pris av ca 3 500 kronor per enhet. Även dessa kan dock hyras, för närvarande till en kostnad av ca 350 kronor per dygn. Detektorerna måste hanteras av personal med lämplig utbildning för detta och dessa skulle i så fall anställas av UHR. Detta medför också ökade kostnader och det tillkommer också vissa kostnader för resor och test av utrustning m.m.

Under förutsättning att UHR ges juridiska förutsättningar att genomföra detta år 2018 skulle detta alltså medföra vissa ökade kostnader. UHR:s bedömning är att dessa kostnader under 2018 kan rymmas inom befintlig ram. Beträffande kostnaderna för 2019 och framåt kommer UHR att återkomma i kommande budgetunderlag.

Bilaga: Lagförslag

Lag (XXX:XXX) om kroppsvisitation vid högskoleprov

1 § I syfte att eftersöka hjälpmedel som inte är tillåtna att använda vid högskoleprovet får kroppsvisitation utföras.

2 § Beslut om kroppsvisitation vid högskoleprovet fattas av Universitets- och högskolerådets generaldirektör och ska avse visst tillfälle eller viss tid.

3 § Kroppsvisitation får omfatta den som har anmält sig till högskoleprovet och inställer sig för att skriva högskoleprovet.

4 § Kroppsvisitation ska genomföras med teknisk detektionsutrustning eller, om det finns särskilda skäl, på annat sätt.

Kroppsvisitation som genomförs med teknisk detektionsutrustning får, efter närmare anvisningar av Polismyndigheten, utföras av en provvakt som förordnas av Polismyndigheten eller av en polisman.

Om kroppsvisitation ska genomföras på annat sätt än med teknisk detektionsutrustning ska uppgiften utföras av en polisman eller av en provvakt som Polismyndigheten har godkänt för sådana uppgifter.

Kroppsvisitation får utföras endast av en person som är av samma kön som den som visiteras, om undersökningen inte sker genom användande av teknisk detektionsutrustning eller avser föremål som den visiterade har med sig.

5 § Den som vägrar att genomgå en kontroll ska inte ges tillträde till eller avvisas från de lokaler där högskoleprovet genomförs.

Offentlighets- och sekretesslag (2009:400)

23 kap.

Anmälan om fusk på högskoleprovet

5 a § Sekretess gäller hos Universitets- och högskolerådet och universitet och högskolor som genomför högskoleprovet för uppgift i anmälan om fusk på högskoleprovet om en enskilds identitet, adress och andra liknande uppgifter om en enskilds personliga förhållanden om det kan antas att fara uppkommer för att den som har lämnat anmälan eller någon närstående till denne utsätts för våld eller lider annat allvarligt men om uppgiften röjs.